

Annon

Annon

Kultur

Evighetens & skräckens ögonblick

12 september 2015 04:00

Text: Johan Malmberg ↗

På många sätt har fotografien alltmer närmat sig målarkonsten. Såväl i Sverige som internationellt har fotografer de senaste decennierna gått upp i format, lagt vikt vid belysning, förfinat kopieringstekniker och provat olika material som bärare av den projicerade bilden. Man har anammat kostymering och iscensättning och tagit sig an digital bildbehandling utan en skynt av det gamla reportagefotografiets dåliga samvete över att inte exakt avbilda verkligheten.

Nygårds Karin Bengtsson från Dalarna, numera bosatt i Jonstorp, ställs nu ut i en stor separatutställning på Fotografiska i Stockholm. En nordvästskånsk publik har tidigare sett många av verken på Höganäs museum i fjol. Fotografen är ett ovanligt tydligt exempel på de nya ambitioner som ryms inom fotokonsten. De bärande idéerna i hennes bilder har klarare ursprung i målerihistorien än i det sätt att uppfatta omvärlden som kameranlinsen visat

Annon

sedan mitten av 1800-talet.

Annons

Fotografier presenterades tidigt som "frusna ögonblick". Begreppet antydde både dokumentariska anspråk och bildens omgivande tidsflöde. Men Nygårds Karin Bengtssons foto av två stående kvinnor i en roddbåt som båda vänder ryggen mot betraktaren har en närmare släkting i den tyske romantiske målaren Caspar David Friedrichs produktion än den har i Eugène Atgets fotografier av den snabbt växande storstaden Paris, där rörelser och händelser paradoxalt nog ofta tycks vara vad fotografen är ute efter att fånga.

Friedrich och Bengtsson söker stillheten, inte det frusna ögonblicket utan det utsträckta. Bengtssons bilder är för den sakens skull inte händelselösa, men det som sker i dem består av inre, själsliga rörelser. Det råder ingen tvekan om att situationen i roddbåten har sitt mått av intensitet, och vi anar en laddning mellan de två personerna även i deras statuariska kroppshållningar och utan att se deras ansikten. Men allt sker i den långsammaste av slow motions, och man föreställer sig att också alla ljud är dämpade, kommer långt bortifrån.

Bildbakgrunderna, oftast ett rum i någon tydlig färg, är rensade på onödig bråte för att rikta uppmärksamheten mot figurerna och helheten. Kanske lite för ofta utnyttjar Bengtsson ett teatraliskt drag: en pierrotdräkt, en antydd

högreståndsmiljö med flagnande färg på väggarna. Men hon kan också hitta en vardaglig ton och fylla bilden med ett suggestivt vemod som anger ett annat släktskap, nämligen med den amerikanske konstnären Edward Hopper och hans nästan lika orörliga målningar av vanliga människor i enkla omgivningar.

Det är till slut betraktarens vilja att förstå bilden, att så att säga kliva in i den som levandegör Nygårds Karin Bengtssons bilder. Vare sig personerna ser på eller bort från oss rymmer de en möjlighet till identifikation, till personlig tolkning. Den gåtfullhet fotografierna gestaltar är mångtydig, de frågor bilderna inbjuder till har många svar. Utställningstiteln "Untold Stories" anger just vad det är fråga om: historier som inte berättas, en dramatik som döljs i stillheten.

Annons

På Moderna Museet visas under titeln "Om att vara en ängel" 102 stycken av den amerikanska fotografen Francesca Woodmans bilder, och dessutom en video bestående av ett halvdussin hopklippta korta filmer. Det är både ett stort urval – endast omkring 120 av Woodmans bilder har visats offentligt, enligt i och för sig några år gamla uppgifter – och samtidigt bara en liten del av Woodmans produktion. Hennes kvarlåtenskap består av 800 kopierade bilder, och en engelsk tidning har uppgett att Woodman under sitt korta liv tog 10 000 negativ.

Även om siffran är osäker säger den mycket om hur intensivt upptagen av fotografiet som konstform och självundersökning Francesca Woodman var. Hon föddes 1958 i Boulder, Colorado, utbildade sig vid Rhode Island School of Design från 1975 till 1978 – ett år av utbildningen bestod av en stipendievistelse i Rom – och flyttade 1979 till New York för att försöka försörja sig som yrkesfotograf. Deprimerad över bristen på framgång och ett kraschat förhållande tog hon sitt liv tidigt 1981, ännu inte 22 år fyllda.

Under sin livstid hade Woodman bara ett par små utställningar, men sedan den första retrospektiven över hennes verk visades i New York 1986 har en mängd utställningar turnerat internationellt och flera böcker och kataloger publicerats. Moderna Museets katalog med inledning av curatören Anna Tellgren och katalogtext av författaren Anna-Karin Palm återger samtliga foton i utställningen och är en föredömligt välgjord bok. Woodmans format är ofta små, och detta tillsammans med de mjuka tonerna i hennes silvergelatinkopior gör boken till ett minst lika lyckat utställningsrum som salarna på museets nedre våning.

Francesca Woodmans huvudsakliga motiv och intresse är den egna kroppen. I en kraftfull och oroande fusion mellan trots och exhibitionism ställer hon sig naken framför den egna kameran i slitna fabrikslokaler och övergivna hyresrum. Spegelns hör till hennes vanligaste rekvisita, skuggor spelar lika stor roll som det ljus som faller in genom smutsiga fönsterrutor. Ibland ser hon ut ur bilden, möter betraktarens blick och hindrar objektifieringen av sig, reduktionen av personen till naken kropp. Oftare vänder hon bort och slår ned blicken eller låter huvudet befinna sig i skugga eller utanför bild.

I en svit bilder – svartvita liksom majoriteten av hennes fotografier – låter Francesca Woodman sig själv försvinna in bakom flagnande tapeter, sjunka in i de fuktskadade väggarna. Det skulle kunna vara en flykt undan kamerans registrerande objektiv, men bilderna kan också tolkas som rena skräckmotiv, som om det ondsinta huset faktiskt slukar den unga kvinnan. Jag tänker om och om igen på att Woodmans fotoskola låg i Providence, den gotiske skräckförfattaren H P Lovecrafts hemstad.

Francesca Woodmans tragiska biografi har bidragit till att göra henne till en legend, till en av den samtida konstens martyrer. Men att det framför allt är kvaliteten på hennes verk, den nästintill hypnotiska stämning hon med små medel åstadkommer, som posthumt gjort henne till ett världsnamn är alldeles uppenbart.

Kultur >

Konstrecensioner >